

Bernardus Wilhelmus Rutten, oorlogsslachtoffer

Op een regenachtige middag, wat struinend door de digitale gegevens van het rijksarchief, levert het invoeren van 'Angeren' als zoekwoord een verwijzing op naar ene B. W. Rutten die vermeld staat op de website van de Oorlogsgravenstichting. Meer specifiek: naar Bernardus Wilhelmus Rutten, geboren op 7 november 1888 te Angeren en op 55-jarige leeftijd overleden op 24 september 1944 te Tjimahi.

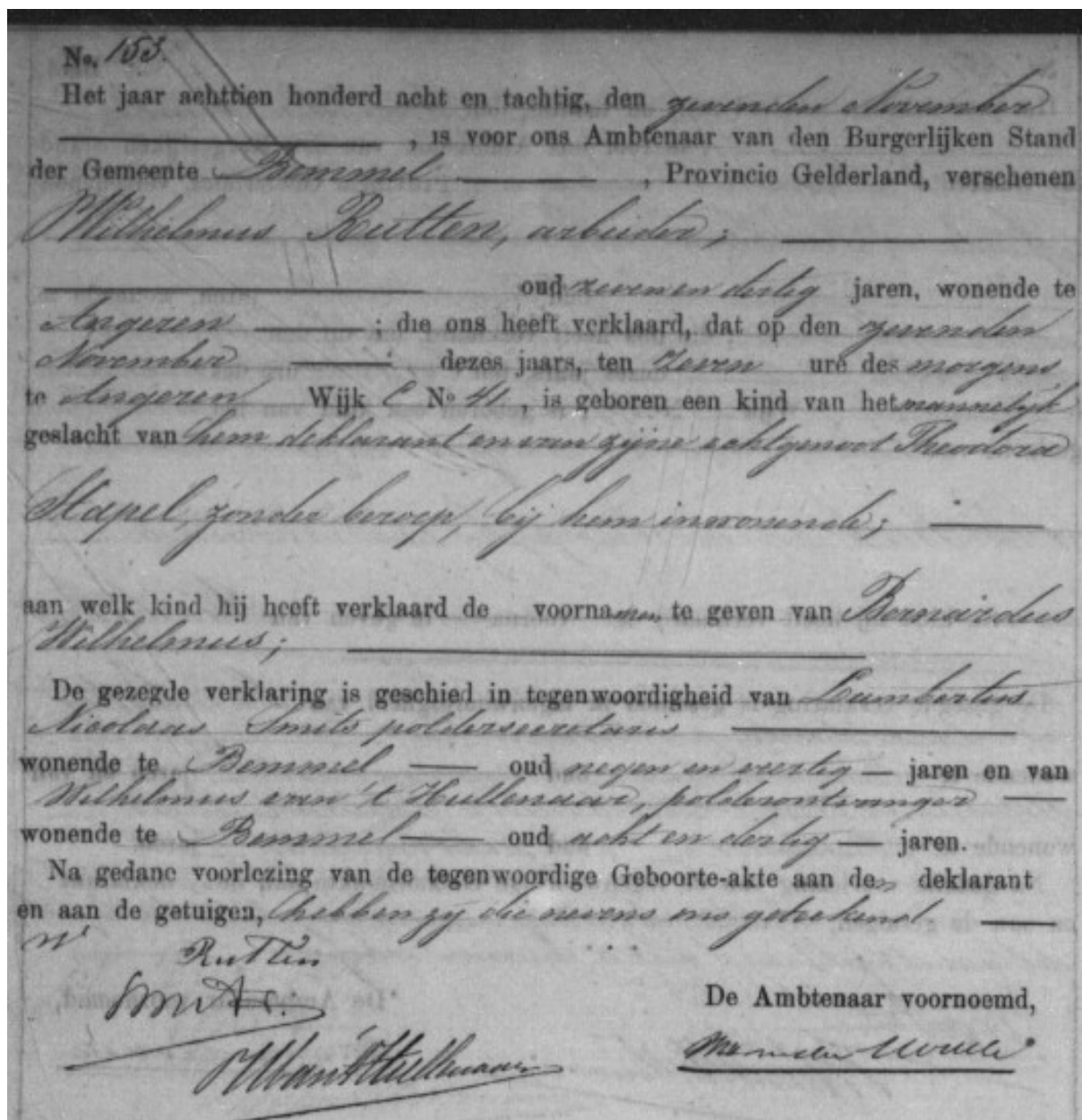
Niet ver van Bandung, op West-Java, Indonesië, even buiten de stad Cimahi, ligt het ereveld Leuwigajah. Van alle erevelden die de Nederlandse Oorlogsgravenstichting beheert, is dit de grootste. Op dit ereveld zijn de stoffelijke resten van ruim 5.000 Nederlandse oorlogsslachtoffers begraven. In vak (of rij) I bij nummer 423 rusten de stoffelijke resten van Bernardus. Bernardus Rutten is dus oorlogsslachtoffer.

[https://www.oorlogsbronnen.nl/zoekresultaat?n_o_m=facet&query=angeren&pageSize=20&op=%E2%9D%AF&form_build_id=form-C8UoB7nFxCysr7v9jziOyMWVKxIY40gRaDbkM9ky1K0&form_id=netwerk_oorlogsbronnen_zoek&class\[0\]=http%3A%2F%2Fschema.org%2FPerson](https://www.oorlogsbronnen.nl/zoekresultaat?n_o_m=facet&query=angeren&pageSize=20&op=%E2%9D%AF&form_build_id=form-C8UoB7nFxCysr7v9jziOyMWVKxIY40gRaDbkM9ky1K0&form_id=netwerk_oorlogsbronnen_zoek&class[0]=http%3A%2F%2Fschema.org%2FPerson)

Wie was Bernardus Rutten? En wat maakt dat Bernardus op 55-jarige leeftijd in Indië verbleef? Eerst maar eens een zoektocht naar zijn Angerse herkomst.

Dankzij de hulp van Theo Elbers wordt als snel duidelijk dat Bernardus een van de zonen is van landbouwer Wilhelmus Rutten en huisvrouw Theodora Stapel. Wilhelmus Rutten kwam van geboorte uit Kekerdom (evenals – bijna – al zijn voorouders) en Theodora Stapel kwam uit Doornenburg (overigens geboren uit een Angerse moeder – Anna Vermeulen – die op haar beurt een dochter was van de Angerenaren Joannes Vermeulen en Jenneke Kuster).

Na een zoon Petrus, die al op tweejarige leeftijd overleed - kort voor Bernardus' geboorte -, kwam dus Bernardus en completeerden daarna nog twee dochters en vier zonen het gezin Rutten. Gevoelsmatig was Bernardus dus de oudste zoon. In de Nederlandse digitaal toegankelijke archieven zijn verder geen documenten over Bernardus Rutten terug te vinden.

De inmiddels 90-jarige Jan Rutten blijkt de ontwikkelingen in Angeren nauwgezet te volgen, is onder meer lid van SASA en een trouw lezer van Angers Verleden. Hij heeft de uitgaven onder handbereik. Tijdens het gesprek vliegen de familielijnen alle kanten op. Zo passeren takken van de familie de revue, die bekend staan onder de bijnamen als 'de Sart' (Bouwman), 'de Hes' (Roelofs) en ook komt 'Boebie Rutten' ter sprake. Allengs passeren de namen van alle kinderen Rutten uit die familie de revue: Hanna, Antonia, Maria, Jan, Bernardus, Kup, Thee, Willem, Jos en Piet. Maar geleidelijk komt het gesprek op ome Nard; want dat is de roepnaam waaronder Bernardus Rutten bekend stond.

Jan vertelt dat Nard als jongeman op steenfabriek de Scherpekamp moet hebben gewerkt. Hem is bekend dat Nard nog wel een borreltje lustte én 's morgens moeilijk uit zijn bed kon komen. Niet duidelijk is of het ene verband hield met het andere, maar Nard was altijd te laat om met de andere Angerenaren te voet naar de steenfabriek te lopen. De route ging vanaf de Maliebaan, via het kerkepad dat toen vandaar de dijk kruiste om aan te sluiten op de Bredeweg in de polder, richting steenfabriek. Nard – klein van stuk, maar rap ter been - vertrok dan later dan de anderen, om op de dijk klompen en sokken uit te trekken en in een spurt de Angerenaren in te halen, te passeren en als eerste op de Scherpekamp te arriveren. Dat leverde hem de bijnaam 'de hardloper' op.

Jan Rutten schetst hoe moeizaam de crisisjaren moeten zijn geweest. Nard werd werkeloos en trad eigenlijk uit nood geboren in dienst als beroepsmilitair bij het KNIL. Jan vermoedt dat dat eind '20-er jaren moet zijn geweest. Als deze familie-informatie klopt (Jan Rutten is van 1930 en was dus zelf nog niet eens geboren op het moment van Nard's indiensttreding) moet Nard op voor soldaten relatief late leeftijd bij het KNIL zijn terechtgekomen.

Jan haalt een lied aan van Willy Derby van destijds, die volgens hem de sfeer van de crisisjaren en de keuze voor het KNIL goed weergaf:

DIT IS TE BEREIKEN

EEN EERVOL BESTAAN-
EEN BEHOORLIJK TRACTEMENT.
HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH-
INDISCHE LEGER BIEDT HET U

TRACTEMENTEN. SINDS 1 JANUARI 1938		
Soldaat 2e kl. van f	0.75 tot f	1.- per dag
Soldaat 1e kl. van f	0.85 tot f	1.55 per dag
Brigadier(korp.) van f	1.15 tot f	1.85 per dag
Sergoent van f	185.- tot f	290.- per maand
Sergoent-maj. van f	190.- tot f	330.- per maand
Adj.-onderoff. van f	200.- tot f	375.- per maand
Onderluitenant van f	220.- tot f	500.- per maand

Dit wil zeggen, dat de jongste soldaat in Indië per week aan **ZAKGELD** f 5.25 ontvangt. Immers, voeding, kleeding, ligging, dokter en medicijnen heeft hij vrij. Onderofficieren hebben alleen dokter en medicijnen vrij (ook voor het gezin).

OORDELT THANS ZELF OVER DEZE VOORUITZICHTEN

Het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger kan steeds **FLINKE, GOED OPPASSENDE** jongemannen van 18 tot 30 jaar (ongehuwd) gebruiken.

Vraagt inlichtingen omtrent de dienstneming bij de **INFANTERIE, CAVALERIE, ARTILLERIE, GENIE** en den **HOSPITAALDIENST** aan den **COMMANDANT** van de **KOLONIALE RESERVE** te **NIJMEGEN**.

**KONINKLIJK
NEDERLANDSCH-INDISCH LEGER**

Willy Derby: "Verlaten" (1935)

1^e couplet:

*Hij liep maandenlang op de keien, en de toekomst bood hem geen bestaan.
Zijn oudjes die hadden het amper, dus zo'n uitvreter was niets gedaan.
Toen ging hij naar de koloniale. 't Was uit wanhoop en zette zijn poot.
Zij wuifden hem na van de kade en hij neuriede droef op de boot.*

Refrein:

*Ver van alles waarvan ik heb gehouwen, zwerf ik rond in alle eenzaamheid.
Elk die ik heb liefgehad, zal ik nooit meer aanschouwen.
Vergeet mij niet. En denk van tijd tot tijd, een ogenblik aan mij, die in de vreemde lijdt.*

2^e couplet:

*Zo deed hij z'n plicht vele jaren, met zijn makkers in 't Indisch armee.
En was tussen duizend gevaren, invalide geraakt in Atjeh.
Met kerstmis, met 't oude en nieuwe, voelde hij zich zo droef en alleen.
En telkens op moeders verjaardag, zong hij mijmerend en stil voor zich heen.*

Refrein

3^e couplet:

*Hij was driekwart oud en versleten, toen men hem zijn pensioentje aanbood.
Hij kwam toen terecht in de Kampong, want zijn oudjes, die waren lang dood.
Z'n meid was getrouwd met een ander, dus verbroken was iedere band.
Maar toch zingt hij soms bij de herinn'ring, aan zijn oudjes, zijn meid en zijn land....*

Refrein

Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=ZtAcFibllhU>

Binnen de familie Rutten werd Nard's indiensttreding destijds als een vorm van falen ervaren. Vechten voor de kost; toetreden tot wat voelde als het vreemdelingenlegioen; dat deed je niet! Om die reden werd Nard feitelijk uit het collectieve geheugen gewist; zijn bestaan in Indië werd genegeerd. Hij vormde geen onderwerp van gesprek (meer) binnen de familie Rutten. Wel weet Jan te vertellen dat Nard nog enkele keren in Nederland terug moet zijn geweest. Kennelijk voor familiebezoek en om vakantie te vieren. Het enige tastbare bewijs van het bestaan van Nard Rutten, wat Jan zich kan herinneren, is dat er op de schoorsteenmantel bij zijn opa en oma een foto stond van Nard samen met een Aziatisch getinte vrouw. Hij vermoedt dat er dus wel sprake is geweest van een levenspartner. Maar of het tot een huwelijk is gekomen en of er kinderen uit die relatie zijn voortgekomen; daarvan is Jan niets bekend.

Vervolgens de aandacht verlegd naar de Oorlogsgravenstichting. Deze stichting hanteert als definitie voor 'oorlogsslachtoffer': burgers en militairen die in de strijd met de vijand of door hun handelingen of houding tegenover de vijand het leven hebben verloren. Ook mensen die tijdens de door de vijand opgelegde internering of vervolging overleden zijn, rekent de stichting daartoe.

De stichting meldt dat relatief veel gepensioneerde KNIL-militairen na hun afzwaaien in Indië bleven wonen. De diensttijd in Nederlands-Indië telde dubbel voor het pensioen.

Vandaar dat veel gepensioneerde KNIL militairen relatief jong met pensioen konden gaan. Tijdens de Japanse bezetting (maart 1942 - augustus 1945) werden dergelijke burgers geïnterneerd. De Japanners waren er namelijk beducht voor, dat Nederlands-Indische burgers militaire informatie over de bezetters doorspeelden aan de geallieerden. Zo belandde Bernardus Rutten in burgerinterneringskamp Tjimahi. Verder meldt de stichting dat het voor de stichting gebruikelijk is om rangen en standen van gepensioneerde militairen te vermelden op graftekens op de Nederlandse erevelden in Indonesië. Alleen wanneer nabestaanden er blijk van geven daar geen prijs op te stellen, omdat de mannen op het moment van overlijden niet (meer) in actieve dienst waren, verwijderd de stichting de rang op hun verzoek. De stichting geeft aan dat het hen niet is gelukt om met de familie Rutten hierover in contact te komen.

Over Nard Rutten's verblijf in het kamp en zijn overlijden weet de stichting (nu) niets te melden. In 2017 heeft de stichting namelijk al haar Indië-gegevens overgedragen aan het Nationaal Archief in Den Haag om deze te digitaliseren.

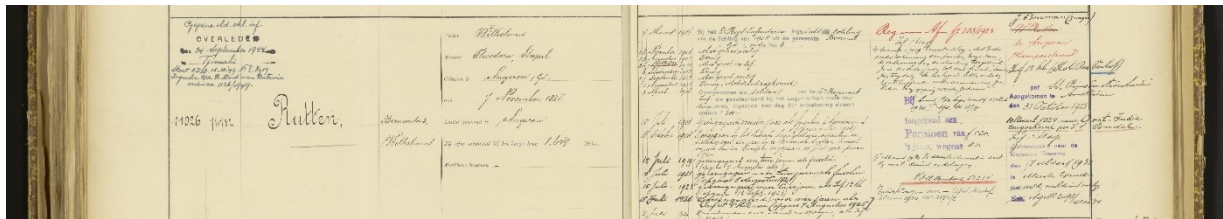
Ook navraag bij de heer Lohnstein van museum Bronbeek levert verwijzingen op naar het Nationaal Archief en het archief van het Rode Kruis (die weer doorverwijst naar het Nationaal Archief).

Inmiddels (we schrijven dan maart 2020) is het Nationaal Archief toegankelijk voor archiefonderzoek naar gewezen KNIL-militairen. Maar de zoeksystemen zijn uiterst bewerkelijk, om niet te zeggen ondoorgrondelijk. Na veel puzzelen wordt de gescande pagina gevonden waarop de gegevens zijn vermeld waarop de inschrijfgegevens van Bernardus Rutten voorkomen. Deze pagina bevat het zogeheten folionummer.

R^k

	Namen	Vornamen	Geboorte plaats	folio	
		1915			
de	Ruiter	Hendrikus Hermanus	Amsterdam	45162	W12660
van	Ruiter	Hendrik	Barneveld	45209	W12665 32677
	Ruivers	Hendrik	Amsterdam	45224	
	Ruitenborg	Gerardus Johannes	Amerfoort	45250	
	Ruisink	Franciscus Johannes	Buigh	45206	
	Ruikers	Johannes Cornelis	Amsterdam	45305	
	Rutten	Peter	Venlo	45307	
de	Ruiter	Hendrik	Arceoot	45392	
		1916			
	Ruis	Abraham	Kyumban	45455	
	Rutten	Pimardus Wilhelmus	Angren	45565	
	Ruiter	Dirk	Phorn	45569	
	Ruikorf	Cornelis	Amsterdam	45640	W12667
	Ruizer	Johan Michiel	Varik	45740	
		1917			
van	Ruck	Johannes Wilhelmus	Amsterdam	45749	W12660
	Ruin	Johannes	Arceoot	45784	W12661 W12662
de	Ruiter	Willem Jan	Amsterdam	45812	W12663
		1918			

Via een ander zoekstelsel aan de hand van dat folionummer wordt uiteindelijk gevonden waarnaar werd gezocht.

De bovenstaande gegevens bevatten de volgende informatie:

Koptekst

S.S. Roepat, Vertrokken van Amsterdam op 19 mei 1916, Aangekomen te Batavia 15 juli 1916

Doorlopende nummers

11026

Algemeen Stamboeknummer in Indië

76732

NAMEN EN VOORNAMEN

Rutten, Bernardus Wilhelmus

Namen der ouders, geboorteplaats, datum van geboorte, laatste woonplaats en verdere wetenswaardigheden

Vader: *Wilhelmus*

Moeder: *Theodora Stapel*

Geboren te: *Angeren (Gld)*

den: *7. November 1888*

Laatst gewoond te: *Angeren*

Bij zijne aankomst bij het korps zijnde lang: *1.649* meter

Merkbare teekenen: -

Gepens. sld. ekl. inf.

OVERLEDEN

24 september 1944

Tjimahi

Staat O.D.O. 15-10-1949 nr. E.8919

Ingeschr. Afd. B. Stand van Batavia

Onder nr. 1126/1949

Waar – hetzij binnen, of buitenlands – en wanneer in dienst getreden, omschrijving van het aangegaan akkoord, en de verdere militaire loopbaan

4 Maart 1908

Bij het 8^e Regt. Infanterie ingelijfd als loteling van de lichte van 1908 uit de gemeente Bemmelen (Gld.), onder No. 6

28 November 1908 Met groot verlof

16 Augustus 1911 Terug

26 September 1911 Met groot verlof

8 September 1913 Terug

27 September 1913 Met groot verlof

1 Augustus 1914 Terug (mobilisatieopkomst)

3 April 1916	Overgenomen als soldaat van het 8 ^e Regiment Inf. als gedetacheerd bij het leger in Ned.-Indië voor 2 jaren, ingaande den dag der ontschepping aldaar; premie fl. 300,-
15 Juli 1918	Geëngageerd voor één jaar als fuselier [landweer] (opgave 6 Nov. 1918)
18 Oktober 1918	Overgegaan bij het Indische leger met ene vrijwillige verbintenis voor één jaar bij de koloniale troepen zowel in als buiten Europa, ingegaan 15 juli 1918, premie fl. 75,-
15 Juli 1919	Gereëngageerd voor twee jaren als fuselier [opgave 7 Augustus 1919]
15 Juli 1921	Gereëngageerd voor twee jaren als fuselier [opgave 5 Augustus 1921]
15 Juli 1923	Gereëngageerd voor twee jaren als Inf. 1 ^e kl. [opgave 13 September 1923]
15 Juli 1925	Gereëngageerd voor vier jaren als Infist 1e Klasse [opgave 7 Augustus 1925]
15 Juli 1925	Herverbonden voor 7 maanden en 27 dagen (als Inf 1 ^e Klasse)

Bijgewoonde veldtochten, bekomen wonden, uitstekende daden, orders, eere teekens etc.

Reg. van Afm fo. 108/1923 (fo = "folio")

Inf. 1^e Klasse

21 November 1929 Eervol ontslag in Ned Indië onder toekenning van pensioen toegestaan; de verklaring van aanbeveling toegekend. Jaren(?) des verstevigende lot eene herverbintenis zijn toegelaten. Na het leger te hebben verlaten van betreffende wederaanneming geen enkele toezegging worden gedaan.

Bij bsk. v/d legercomdt 6 Mrt 1930 I Infd.afd 18/K(?)

toegekend een pensioen van fl. 525,- 's jaars wegens O.D.

17 maart 1930 te Meester Cornelis uit militaire dienst ontslagen

Vall Monshoek(??) 51234

Inlichtingen - ??? – Afd. brief 25 mei 1936, no 2172/C

Opmerkingen

J. Bouman (zwager)

~~W. Rutten~~ te Angeren Kamperstraat

Inf. 1^e kl. (Kol. Res. Verlof)

per S.S. Prins der Nederlanden aangekomen te Amsterdam den 31. Oktober 1923

10 Marat 1924 naar Oost-Indië teruggekeerd per S.S. Vondel

Ing 1e Klasse

Ziekenboekje naar de Koloniale Reserve den 17 maart 1930

te Meester Cornelis

~~met~~ uit mil. dienst/ontslag

Exh. ?? No 2098/mei '30

Kantlijn rechts

44565

Speculaties

Na dit alles rest er nog maar één optie om méér informatie boven tafel te krijgen. Via de zoekfunctie "Delpher" kan er gezocht worden in kranten en andere tijdschriften van destijds. Zoeken op "B.W. Rutten" levert een aantal 'hits' op, waarvan volstrekt onduidelijk is of het 'onze' Bernardus Rutten betreft. De naam is immers niet bepaald uniek te noemen. Omdat er mogelijk een relatie ligt naar Nard Rutten uit Angeren, wil ik ze toch benoemen.

Passagierslijst stoomschip Prins der Nederlanden

In de 'Indische courant' van 1 oktober 1923 is een lijst weergegeven van personen die als passagier de tocht van Batavia met als tussenstoplocaties Singapore, Belawan-Deli, Sabang, Suez, Port-Said, Genua, Algiers, Lissabon en Southampton ondernemen naar Amsterdam. Op deze lijst is ene B.W. Rutten vermeld. Betreft dit een familiebezoek van Nard aan Nederland?

Bron: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010277402:mpeg21:pdf>

Kan haast niet missen. Want in Nard's legergegevens is immers vermeld, dat Nard op 31 oktober 1923 in Amsterdam met de Prins der Nederlanden arriveert. Kennelijk voor groot verlof, want (pas) op 10 maart 1924 keert hij in Oost-Indië terug.

Geboorte

In 'Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië' van 21 september 1931 wordt de geboorte aangekondigd van ene B.W. Rutten, woonachtig in Batavia Gang Commandant (Tangki).

Bron: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010229295:mpeg21:pdf>

Nard is dan 46 jaar oud. Zou het de geboorte van een kind van Nard hebben kunnen betreffen (die hij dezelfde voornamen heeft gegeven)? Niet uitgesloten, maar lijkt mogelijk redelijk vergezocht.

Gang Commandant heet tegenwoordig Jl. Mangga Besar I (was destijds genoemd naar de militaire functie; nu een genummerde straat van de wijk Mangga Besar; inmiddels de hoofdstraat van een betere winkel- annex kantorenwijk).

Verhuizing 1

In 'Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië' van 5 september 1932 wordt melding gemaakt van de verhuizing van (dezelfde?) B.W. Rutten naar de Drukkerijweg

Bron: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010229586:mpeg21:pdf>

Niet uitgesloten dat dit Nard betreft. Hij is dan al ruim 2 jaar uit actieve dienst.

De Drukkerijweg heet tegenwoordig Jl. Percetakan Negara (was genoemd naar 's Landsdrukkerij te Batavia, gelegen aan deze straat; de drukkerij heet nu Percetakan Negara oftewel 'nationale drukkerij')

Bron: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010229586:mpeg21:pdf>

Op de website van deze nationale drukkerij is een foto geplaatst van hoe het complex er een eeuw geleden uit moet hebben gezien:

Bron: <http://pnri.co.id/id/>

Verhuizing 2

In 'Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië' van 17 mei 1933 wordt de verhuizing aangekondigd van ene B.W. Rutten naar de Kanonlaan in woonoord Mr.-Cornelis.

Bron: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010229492:mpeg21:pdf>

Niet onmogelijk dat ook dit Nard heeft betroffen. Zijn ontslagregistratie vermeldde in 1930 immers ook al de aanduiding 'Meester Cornelis'.

Meester Cornelis is de vroegere naam van Jatinegara (ook wel, Batinegara, Djatinegara, of Mester), een stadsdeel van Jakarta. Het stadsdeel ontleende zijn naam aan een calvinistische Bandanese schoolmeester, prediker en landbezitter uit het derde kwart van de 17e eeuw, Meester Cornelis van Senen. In 1661 stierf Meester Cornelis, maar zijn naam bleef verbonden aan dit grondgebied, dat nog bijna drie eeuwen "Meester Cornelis" zou heten.

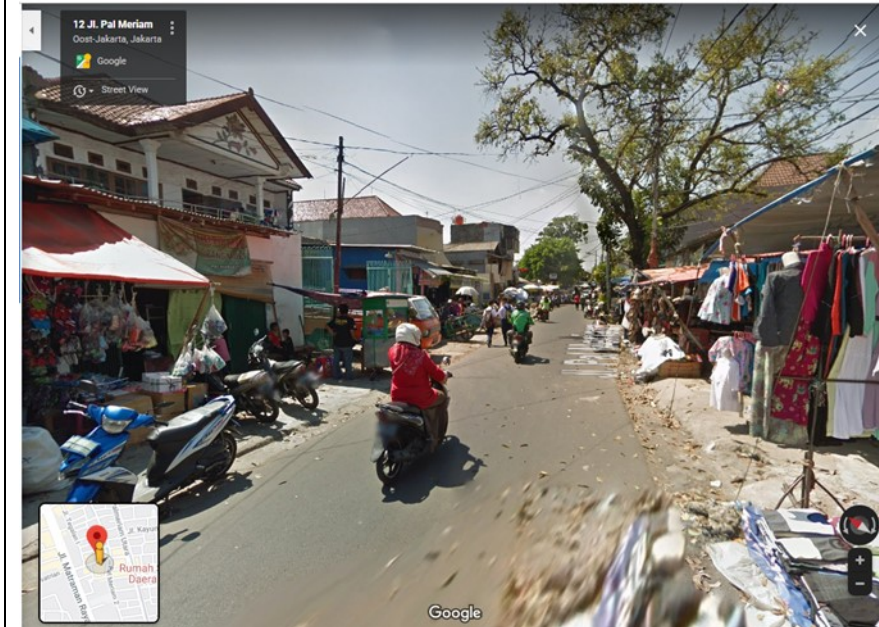

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Meester_Cornelis

De Kanonlaan heet inmiddels Jl. Pal Meriam (de huidige naam betekent iets als “plaats waar kanonnen worden klaargemaakt” — op deze locatie was tijdens de korte Britse tijd van 1811 tot 1816 een wapen- en munitiedepot; op sommige Nederlandse kaarten werd het gebied al Paal Merijem genoemd).

De militaire school van Meester Cornelis zag er destijds als volgt uit:

Jl. Pal Meriam ziet er volgens Google maps tegenwoordig als volgt uit:

Ook wanneer deze gegevens op andere personen dan ‘onze’ Nard betrekking hebben, geven ze een indruk van hoe het leven in voormalig Nederlands-Indië in de periode van Nard Rutten geweest moet zijn.